

Sofoklés – Οιδίπους τύραννος

Řecký proseminář II – jaro 2009*

I. Text, komentáře a další sekundární literatura k textu:

- Dindorf, G./W. (ed.), *Sophoclis tragoediae*. Lipsiae: B. G. Teubner, 1870⁴.
- Lloyd-Jones, H., Wilson, N. G. (eds.). *Sophoclis Fabulae*. Oxford Classical Texts. Oxonii, 1990.
- Dawe, R. D. *Sophocles. Oedipus Rex*. Cambridge Greek and Latin Classics. Cambridge: Cambridge University Press, 2006. [ÚKS IV-S-231]
- Dawe, R. D. *Sophocles. Oedipus rex*. Stutgardiae et Lipsiae: in Aedibus B. G. Teubneri, 1996. [ÚKS V-S-16]
- Lloyd-Jones, H. (ed.) *Sophocles, Volume I. Ajax. Electra. Oedipus Tyrannus*. Loeb Classical Library No. 20. Harvard University Press, 1994.
- Sir Richard C. Jebb, *Commentary on Sophocles: Oedipus Tyrannus* (In Perseus paralelně s textem)
- Jebb, Richard C. (ed.). *Sophocles. Oedipus Tyrannus* (BCP Greek Texts).
- Ellendt, F. (comp.), Genthe, H. (ed. opr. vyd.). *Lexikon Sophocleum*. Berolini, 1872². [ÚKS XII-E-3]
<http://www.buchfreund.de/productListing.php?used=1&productId=34695204#>
- Radt, Stefan (ed.). *Tragicorum Graecorum Fragmenta. Vol. 4: Sophocles*. Göttingen : Vandenhoeck & Ruprecht, 1977.

II. Život a dobový kontext

- Kroll, W., Mittelhaus, K. *Pauly-Wissowa Real-Encyclopädie der classischen Altertumswissenschaft. Band IIIa Silacenis-Stluppi*. Neue Bearbeitung. Stuttgart, 1929. Col. 1040-1094.
- *Suidae Lexicon graece et latine ad fidem optimorum librorum exactum post Thomam Gaisfordum recensuit et annotatione critica instruxit Godofredus Bernhardy*. Tomi alterius pars altera (Π-Ψ, appendix). Halis et Brunsvigae, 1853.
- Alternativní zdroj: *Stoa | Welcome to the Suda online. Suda online: Byzantine Lexicography*. [online]. c2001. Stoa Consortium. [cit. 9. února 2009]. Dostupné z <<http://www.stoa.org/sol/>>. (Heslo Sigma 815: http://www.stoa.org/sol-bin/search.pl?search_method=QUERY&login=guest&enlogin=guest&page_num=1&user_list=LIST&searchstr=sophocles&field=hw_eng&num_per_page=25&db=REAL)

Σοφοκλῆς, Σωφίλου, Κολωνήθεν, Αθηναῖος, τραγικός, τεχθεὶς κατὰ τὴν οἰ' Ολυμπιάδα, ὡς πρεσβύτερος εἶναι Σωκράτους ἔτη ἰζ'. οὗτος πρῶτος τρισὶν ἐχρήσατο ὑποκριταῖς καὶ τῷ καλουμένῳ τριταγωνιστῇ, καὶ πρῶτος τὸν χορὸν ἐκ πεντεκαίδεκα εἰσήγαγε νέων, πρότερον δυοκαίδεκα εἰσιόντων. προσηγορεύθη δὲ Μέλιττα διὰ τὸ γλυκύ. καὶ αὐτὸς ἤρξε τοῦ δράμα πρὸς δράμα ἀγωνίζεσθαι, ἀλλὰ μὴ στρατολογεῖσθαι. καὶ ἔγραψεν ἐλεγείαν τε καὶ Παιᾶνας καὶ λόγον

---

* Předkládaný dokument nabízí přehled základní studijní literatury, resp. doporučených primárních pramenů, současně představuje nekomentovaný pracovní materiál, který bude využíván především v prvních hodinách výuky. Komentář bude tedy nabídnut přímo ve výuce – předpokládá se ovšem, že se studenti v předstihu seznámí přinejmenším s řeckými přímo citovanými texty. [9. února 2009, MH]

καταλογάδην περι τοῦ χοροῦ, πρὸς Θέσπιν καὶ Χοιρίλον ἀγωνιζόμενος. παῖδας δὲ οὓς ἔσχεν οὔτοι, Ἰοφῶν, Λεωσθένης, Αρίστων, Στέφανος, Μενεκλείδης. τελευτᾶ δὲ μετὰ Εὐριπίδην, ἐτῶν ἐνενήκοντα. ἐδίδαξε δὲ δράματα ρκγ', ὡς δὲ τινες καὶ πολλῶ πλείω, νίκας δὲ ἔλαβε κδ'.

- Sophoclis vita (Radt, Stefan (ed.). *Tragicorum Graecorum Fragmenta. Vol. 4: Sophocles.* Göttingen : Vandenhoeck & Ruprecht, 1977.)

- Komentář k Sofokleově životopisu:

Blake Tyrrel. *The Suda's Life of Sophocles (Sigma 815): Text, Translation, and Commentary.* [online]. PDF. Michigan State University. [cit. 9. února 2009]. Dostupné z <<http://scholar.lib.vt.edu/ejournals/EIAnt/V9N1/TyrrellSuda.pdf>>.

Σοφοκλέους γένος καὶ βίος

1. Σοφοκλῆς τό μὲν γένος ἦν Αθηναῖος, υἱὸς δὲ Σοφίλλου, ὃς οὔτε, ὡς Αριστόξενός φησι, τέκτων ἢ χαλκεὺς ἦν, οὔτε ὡς Ἰστρος, μαχαιροποιὸς τὴν ἐργασίαν, τυχὸν δὲ ἐκέκτητο δούλους χαλεῖς ἢ τέκτονας· οὐ γὰρ εἰκὸς τὸν ἐξ τοῦ τοιοῦτου γενόμενον στρατηγίας ἀξιοθῆναι σὺν Περικλεῖ καὶ Θουκιδίδῃ, τοῖς πρώτοις τῆς πόλεως· ἀλλ' οὐδ' ἂν ὑπὸ τῶν κωμικῶν ἀδηκτος ἀφείθη τῶν οὐδὲ Θεμιστοκλέους ἀπεσχημένων. ἀπιστητέον δὲ καὶ τῷ Ἰστρῷ φάσκοντι αὐτὸν οὐκ Αθηναῖον ἀλλὰ Φλιάσιον εἶναι· εἰ δὲ καὶ τὸ ἀνέκαθεν Φλιάσιος ἦν, ἀλλὰ πλὴν Ἰστρου παρ' οὐδένι ἐτέρῳ τοῦτο ἔστιν εὐρεῖν. ἐγένετο οὖν Σοφοκλῆς τὸ γένος Αθηναῖος, δήμου Κολωνῆθεν, καὶ τῷ βίῳ καὶ τῇ ποιήσει περιφανῆς, καλῶς τε ἐπαιδευθῆ καὶ ἐτράφη ἐν εὐπορίᾳ, καὶ ἐν πολιτείᾳ καὶ ἐν πρεσβείαις ἐζητάζετο.
2. Γεννηθῆναι δὲ αὐτὸν φασιν οἱ Ὀλυμπιάδι κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος ἐπὶ ἄρχοντος Αθήνησι Φιλίππου. ἦν δὲ Αἰσχύλου νεώτερος ἔτεσιν ζ', Εὐριπίδου δὲ παλαιότερος κδ'.
3. Διεπονήθη δὲ ἐν παισὶ καὶ περὶ παλαιστραν καὶ μουσικῆν, ἐξ ὧν ἀμφοτέρων ἔστεφανώθη, ὡς φησιν Ἰστρος. ἐδιδάχθη δὲ τὴν μουσικῆν παρὰ Λάμπρῳ, καὶ μετὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν Αθηναίων περὶ τρόπαιον ὄντων μετὰ λύρας γυμνὸς ἀηλιμμένος τοῖς παιανίζουσι τῶν ἐπινικίων ἐξῆρχε.
4. Παρ' Αἰσχύλῳ δὲ τὴν τραγωδίαν ἔμαθε. καὶ πολλὰ ἐκαινούργησεν ἐν τοῖς ἀγῶσι, πρῶτον μὲν καταλύσας τὴν ὑπόκρισιν τοῦ ποιητοῦ διὰ τὴν ἰδίαν μικροφωνίαν (πάλαι γὰρ καὶ ὁ ποιητῆς ὑπεκρίνετο αὐτός), τοὺς δὲ χορευτὰς ποιήσας ἀντὶ β' ἰε'. καὶ τὸν τρίτον ὑποκριτὴν ἐξεῦρε.
5. Φασὶ δὲ ὅτι κιθάραν ἀναλαβὼν ἐν μόνῳ τῷ Θαμύριδι ποτε ἐκιθάρισεν, ὅθεν καὶ ἐν τῇ ποικίλῃ στοᾷ μετὰ κιθάρας αὐτὸν γεγράφθαι.
6. Σάτυρος δὲ φησιν ὅτι καὶ τὴν καμπύλην βακτηρίαν αὐτὸς ἐπενόησε. φησὶ δὲ καὶ Ἰστρος τὰς λευκὰς κρηπίδας αὐτὸν ἐξευρηκέναι, αἷς ὑποδεσμεύονται οἱ τε ὑποκριταὶ καὶ οἱ χορευταί· καὶ πρὸς τὰς φύσεις αὐτῶν γράψαι τὰ δράματα· ταῖς δὲ Μούσαις θίασον ἐκ τῶν πεπαιδευμένων συναγαγεῖν.
7. Καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν τοσαύτη τοῦ ἦθους αὐτῷ γέγονε χάρις ὥστε πάντη καὶ πρὸς ἀπάντων αὐτὸν στέργεσθαι.
8. Νίκας δὲ ἔλαβε κ', ὡς φησι Καρύστιος, πολλάκις δὲ καὶ δευτερεῖα, τρίτα δὲ οὐδέποτε.

9. Καὶ Ἀθηναῖοι δὲ αὐτὸν ξέ' ἔτων ὄντα στρατηγὸν εἶλοντο πρὸ τῶν Πελοποννησιακῶν ἔτεσιν ζ', ἐν τῷ πρὸς Ἀναίους πολέμῳ.
10. Οὕτω δὲ φιλαθηναϊότατος ἦν ὥστε πολλῶν βασιλέων μεταπεμπομένων αὐτὸν οὐκ ἠθέλησε τὴν πατρίδα καταλιπεῖν.
11. Ἐσχε δὲ καὶ τὴν τοῦ Ἀλωνος ἱερωσύνην, ὃς ἤρως μετὰ Ἀσκληπιοῦ παρὰ Χείρωνι . . . ἰδρυνθεὶς ὑπὸ Ἰοφῶντος τοῦ υἱοῦ μετὰ τὴν τελευτήν.
12. Γέγονε δὲ καὶ θεοφιλῆς ὁ Σοφοκλῆς ὡς οὐκ ἄλλος, καθά φησιν Ἱερώνυμος . . . περὶ τῆς χρυσῆς στεφάνης. ταύτης γὰρ ἐξ ἀκροπόλεως κλαπίσης κατ' ὄναρ Ἡρακλῆς ἐδήλωσε Σοφοκλεῖ, λέγων τὴν τμῆ οἰκοῦσαν† οἰκίαν ἐν δεξιᾷ εἰσιόντι ἐρευνησαί, ἔνθα ἐκέκρυπτο. ἐμήνυσε δὲ αὐτὴν τῷ δήμῳ καὶ τάλαντον ἐδέξατο. τοῦτο γὰρ ἦν προκηρυχθέν. λαβῶν οὖν τὸ τάλαντον ἱερὸν ἰδρύσατο Μηνυτοῦ Ἡρακλέους.
13. Φέρεται δὲ καὶ παρὰ πολλοῖς ἢ πρὸς τὸν υἱὸν Ἰοφῶντα γενομένη αὐτῷ δίκη. ἔχων γὰρ ἐκ μὲν Νικοστράτης Ἰοφῶντα, ἐκ δὲ Θεωρίδος Σικυωνίας Ἀρίστωνα, τὸν ἐκ τούτου γενόμενον παῖδα Σοφοκλέα τοῦνομα πλέον ἔστεργε. καὶ ποτε †ἐν δράματι† εἰσήγαγε . . . τὸν Ἰοφῶντα αὐτῷ φθονοῦντα καὶ πρὸς τοὺς φράτερας ἐγκαλοῦντα τῷ πατρὶ ὡς ὑπὸ γήρως παραφρονοῦντι. οἱ δὲ τῷ Ἰοφῶντι ἐπετίμησαν. Σάτυρος δὲ φησιν αὐτὸν εἰπεῖν “εἰ μὲν εἰμι Σοφοκλῆς, οὐ παραφρονῶ· εἰ δὲ παραφρονῶ, οὐκ εἰμι Σοφοκλῆς,” καὶ τότε τὸν Οἰδίποδα παραναγνώσαι.
14. Τελευτῆσαι δὲ αὐτὸν Ἰστρος καὶ Νεάνθης φασὶ τοῦτον τὸν τρόπον. Καλλιππίδην ὑποκριτὴν ἀπὸ ἐργασίας ἐξ Οποῦντος ἤκοντα περὶ τοὺς Χόας πέμψαι αὐτῷ σταφυλὴν, τὸν δὲ Σοφοκλέα λαβόντα ῥάγα εἰς τὸ στόμα ἔτι ὀμφακίζουσαν ὑπὸ τοῦ ἄγαν γήρως ἀποπνιγέντα τελευτῆσαι. Σάτυρος δὲ φησὶ τὴν Ἀντιγόνην ἀναγινώσκοντα καὶ ἐμπεσόντα περὶ τὰ τέλη νοήματι μακρῷ καὶ μέσῃ ἢ ὑποστιγμῆν πρὸς ἀνάπαυσιν μὴ ἔχοντι, ἄγαν ἐπιτείναντα τὴν φωνὴν σὺν τῇ φωνῇ καὶ τὴν ψυχὴν ἀφείναι. οἱ δὲ ὅτι μετὰ τὴν τοῦ δράματος ἀνάγνωσιν, ὅτε νικῶν ἐκηρύχθη, χαρᾶ νικηθεὶς ἐξέλιπε.
15. Καὶ ἐπὶ τῶν πατρῶων τάφων <εἰς τὸν τάφον> ἐτέθη τῶν παρὰ τὴν ἐπὶ Δεκέλειαν ὁδὸν κειμένων πρὸ τοῦ τείχους ἰα' σταδίων. φασὶ δὲ ὅτι καὶ τῷ μνήματι αὐτοῦ Σειρήνα ἐπέστησαν, οἱ δὲ Κηληδόνα χαλκῆν. καὶ τοῦτον τὸν τόπον ἐπιτετειχικότων Λακεδαιμονίων κατὰ Ἀθηναίων Διόνυσος κατ' ὄναρ ἐπιστὰς Λυσάνδρῳ ἐκέλευσεν ἐπιτρέψαι τεθῆναι τὸν ἄνδρα εἰς τὸν τάφον. ὡς δὲ ὠλιγόρησεν ὁ Λύσανδρος, δεῦτερον αὐτῷ ἐπέστη ὁ Διόνυσος τὸ αὐτὸ κελεύων. ὁ δὲ Λύσανδρος πυνθανόμενος παρὰ τῶν φευγάδων, τίς εἶη ὁ τελευτήσας, καὶ μαθὼν ὅτι Σοφοκλῆς ὑπάρχει, κήρυκα πέμψας ἐδίδου θάπτειν τὸν ἄνδρα.
16. Λόβων δὲ φησὶν ἐπιγεγράφθαι τῷ τάφῳ αὐτοῦ τάδε· κρύπτω τῷδε τάφῳ Σοφοκλῆ πρωτεῖα λαβόντα τῇ τραγικῇ τέχνῃ, σχῆμα τὸ σεμνότατον.
17. Ἰστρος δὲ φησὶν Ἀθηναίους διὰ τὴν τοῦ ἀνδρὸς ἀρετὴν ψήφισμα πεποιηκέναι καθ' ἕκαστον ἔτος αὐτῷ θύειν.

18. Εχει δὲ δράματα, ὡς φησιν Αριστοφάνης, ῥλ', τούτων δὲ νενόθευται ιζ'.

19. Συνηγωνίσαστο δὲ καὶ Αἰσχύλῳ καὶ Εὐριπίδῃ καὶ Χοιρίλῳ καὶ Αριστίᾳ καὶ ἄλλοις πολλοῖς καὶ Ἰοφῶντι τῷ υἱῷ.

20. Τὸ πᾶν μὲν οὖν Ομηρικῶς ὠνόμαζε. τοὺς τε γὰρ μύθους φέρει κατ' ἴχνος τοῦ ποιητοῦ· καὶ τὴν Οδύσειαν δὲ ἐν πολλοῖς δράμασιν ἀπογράφεται. παρετυμολογεῖ δὲ καθ' Ομηρον καὶ τοῦνομα τοῦ Οδυσσέως· ὀρθῶς δ' Οδυσσεύς εἰμ' ἐπώνυμος κακῶν· πολλοὶ γὰρ ὠδύσαντο δυσμενεῖς ἐμοί. ἤθοποιεῖ τε καὶ ποικίλλει καὶ τοῖς ἐπινοήμασι τεχνικῶς χρῆται, Ομηρικὴν ἐκματτόμενος χάριν. ὅθεν ἐπεῖν †Ἰωνικόν τινα† μόνον Σοφοκλέα τυγχάνειν Ομήρου μαθητὴν. καὶ ἄλλοι μὲν πολλοὶ μεμίμηται τινὰ τῶν πρὸ αὐτῶν ἢ τῶν καθ' αὐτούς, μόνος δὲ Σοφοκλῆς ἀφ' ἐκάστου τὸ λαμπρὸν ἀπανθίζει· καθ' ὃ καὶ μέλιττα ἐλέγετο. ἤνεγκε δὲ τὰ μικτά· εὐκαιρίαν, γλυκύτητα, τόλμαν, ποικιλίαν.

21. Οἶδε δὲ καιρὸν συμμετρήσαι καὶ πράγματα ὥστε ἐκ μικροῦ ἡμιστιχίου ἢ λέξεως μιᾶς ὄλον ἠθοποιεῖν πρόσωπον. ἔστι δὲ τοῦτο μέγιστον ἐν ποιητικῇ, δηλοῦν ἦθος ἢ πάθος.

22. Φησὶ δὲ Αριστοφάνης ὅτι «κηρὸς ἐπεκαθέζετο . . . », ἄλλη δὲ «Σοφοκλέους τοῦ μέλιτι τὸ στόμα κεχρισμένου.»

23. Φησὶ δὲ Αριστόξενος ὡς πρῶτος τῶν Αθήνηθεν ποιητῶν τὴν Φρυγίαν μελοποιίαν εἰς τὰ ἴδια ἄσματα παρέλαβε καὶ τοῦ διθυραμβικοῦ τρόπου κατέμιξεν.

III. Drama jako žánr

Kirkwood, G. M. *A study of Sophoclean drama*. Ithaca and London: Cornell University Press, 1994. [ÚKS XV-K-74].

...

Aristotelés. *Poetika*. Αριστοτέλους περὶ ποιητικῆς. IV, 2

Ἔστιν δὲ ἡ τραγωδία μίμησις πράξεως σπουδαίας καὶ τελείας, μέγεθος ἐχούσης· ἠδυσμένῳ λόγῳ, χωρὶς ἐκάστῳ τῶν εἰδῶν ἐν τοῖς μορίοις· δρώντων, καὶ οὐ δι' ἀπαγγελίας· δι' ἐλέου καὶ φόβου περαίνουσα τὴν τῶν τοιούτων παθημάτων κάθαρσιν...

IV. České překlady (kromě poslední položky cit. T. Polková, Výběr překladů řeckých autorů do češtiny, příj. slovenštiny, In: *Dějiny řecké literatury*. D. Bartoňková (ed.), Praha: KLP, 2001)

- F. Stiebitz. Praha, 1923, 1942, 1970, 1976.

(- M. Okál a F. Šubík. Bratislava, 1957.)

- J. Pokorný. Praha 1963.

(- V. Mihálik. Bratislava, 1965.)

- M. Pásek. Praha, 1973.

- F. Stiebitz, R. Mertlík, R. Hošek. Praha, 1975 .

- J. Skácel. Praha, 1992.

- J. Pokorný, E. Stehlíková. Praha: ND, 1996.

- M. Havrda, P. Borkovec. Brno: HaDivadlo, 1998.

V. Dobové poznámky k textu:

Aristophanes Grammaticus. *Argumenta fabularum Aristophani tributa (fragmenta)*, Arg. Soph. Oed. R. fr. 4, l. 1-16

Αριστοφάνους γραμματικού υπόθεσις.

Λιπὼν Κόρινθον Οἰδίπους, πατὴρ νόθος
πρὸς τῶν ἀπάντων λαιδορούμενος ξένος,
ἦλθεν πυθέσθαι Πυθικῶν θεσπισμάτων,
ζητῶν ἑαυτῶν καὶ γένους φυτοσπόρον.
εὐρων δὲ τλήμων ἐν στεναῖς ἀμαξίτοῖς
ἄκων ἔπεφνε Λαῖον γεννήτορα.
Σφιγγὸς δὲ δεινῆς θανάσιμον λύσας μέλος,
ἦσχυνε μητρὸς ἀγνοουμένης λέχος.
λοιμὸς δὲ Θήβας εἶλε καὶ νόσος μακρά.
Κρέων δὲ πεμφθεὶς Δελφικὴν πρὸς ἑστίαν,
ὅπως πύθοιτο τοῦ κακοῦ παυστήριον,
ἤκουσε φωνῆς μαντικῆς θεοῦ πάρα,
τὸν Λαῖιον ἐκδικηθῆναι φόνον.
ὅθεν μαθὼν ἑαυτὸν Οἰδίπους τάλας
δισσαῖσι χερσὶν ἐξανάλωσεν κόρας,
αὐτὴ δὲ μήτηρ ἀγχόναις διώλετο.

Τὸ αἶνιγμα τῆς Σφίγγος

ἔστι δίπουν ἐπὶ γῆς καὶ τετράπον, οὐ μία φωνή,
καὶ τρίπον· ἀλλάσσει δὲ φυὴν μόνον ὅσσ' ἐπὶ γαῖαν
ἔρπετάκι νεῖται ἀνά τ' αἰθέρα καὶ κατὰ πόντον.
ἀλλ' ὅποταν πλείστοισιν ἐρειδόμενον ποσὶ βαίῃ,
ἔνθα τάχος γυίοισιν ἀφαιρότατον πέλει αὐτοῦ.

Λῦσις τοῦ αἰνίγματος

κλύθι καὶ οὐκ ἐθέλουσα, κακόπτερα Μοῦσα θανόντων,
φωνῆς ἡμετέρης σὸν τέλος ἀμπλακίης.
ἄνθρωπον κατέλεξας, ὃς ἠνίκα γαῖαν ἐφέρει,
πρῶτον ἔφθ τετράπους νήπιος ἐκ λαγόνων·
γηραλέος δὲ πέλων τρίτατον πόδα βάκτρον ἐρείδει
αὐχένα φορτίζων, γήραϊ καμπτόμενος.
